

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA BOSHLANG'ICH ADABIY
TA'LIMGA HOS BO'LGAN TAMOYILLAR VA
YONDASHUVLAR**

Meretgeldieva Aygul

NDPI. Boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-kurs talabasi
<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7854499>

ARTICLE INFO

Received: 14th April 2023

Accepted: 21th April 2023

Online: 22th April 2023

KEY WORDS

Adabiyot o'qitish metodikasi,
badiiy adabiyotning tahlili,
o'qish kitobi,
adabiyotshunoslik, ta'lim
tamoyili.

ABSTRACT

Ushbu maqolada shu bayon qilinadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarining adabiyotga bo'lgan qiziqishlarini oshirish yo'llari, badiiy adabiyotning o'ziga hos o'rni, badiiy adabiyot ustida ishlash, o'qish kitobining umumiy mazmuni haqida gap ketadi.

Boshlang'ich sinflarda adabiy ta'limning ya'ni adabiyotning o'rni beqiyos. Sababi yosh avlodning teran fikrli, dunyoqarashi keng, kelajagi porloq qilib tarbiyalashda bu ta'limning - adabiy ta'limning hissasi katta. Uni o'zlashtirib borayotgan o'quvchilar hayotida hech shubhasiz katta o'zgarishlar bo'lishi aniq vaziyatdir.

Adabiyot o'qitish metodikasi ilmi pedagogik fanlar tizimiga mansub bo'lib, ilmning alohida turi bo'lishi uchun qo'yiladigan uch talabning barchasiga javob bera oladi. Birinchidan, adabiyot o'qitish metodikasi o'rganadigan soha ilmdagi boshqa biror o'quv fani tomonidan o'rganilmaydi. Ikkinchidan, mazkur fan ishlaydigan soha ya'ni adabiyot darslarida badiiy asarlar ustida ishlashning optimal va samarali yo'llarini tadqiq etish, adabiy talimning nazariy asoslarini ishlab chiqish ulkan ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Uchinchidan, adabiyot o'qitish metodikasi fani o'ziga hos ilmiy tadqiqot metodlariga ega. "Boshlang'ich sinflarda adabiyot o'qitish metodikasi" o'quv fani ham ba'diy adabiyot o'qitilish jarayoniga bog'liq qonuniyatlarini o'rganadi. Unda ham adabiyotshunoslik bilan pedagogikaning ayrim xususiyatlari uyg'unlashgan. Ya'ni adabiyotshunoslik alohida fan sifatida adabiyot tarixi, nazariyasi va adabiy jarayon muammolari bilan shug'ullansa, pedagogika bola tarbiyasi qonuniyatlari bilan mashg'ulligi ma'lum. Ammo bu ikkala fan ham uzluksiz ta'lim jarayonida adabiyotdan nimani va qanday o'qitilishi kerakligi masalasini hal qilib bera olmaydi.

Shu ma'noda adabiyot o'qitish metodikasi alohida fan sifatida filologik ta'lim uchun zarur hisoblansa, "Boshlang'ich sinf adabiyot o'qitish metodikasi" o'quv fani boshlang'ich sinflarning o'qish darslarida badiiy asarlar ustida ishlash yo'llarini tadqiq etishga yo'naltirilgan. Adabiyot o'qitish metodikasi sohasida yaratilgan bir qator darsliklarga tayanilgan holda undan fan sifatida alohida ajralib chiqqan " Boshlang'ich sinf adabiyot o'qitish metodikasi" o'quv fanining obyektini uzluksiz adabiy ta'limning dastlabki bo'g'inidagi "O'qish kitobi" darsliklardan o'rin olgan badiiy asarlar tarzida ko'rsatish mumkin.

O'qish kitobidagi har bir she'rlar, hikoyalar, ertaklar, maqollar - bularning hammasi bolalarning tubdan rivojiga katta hissa bo'ladi. Ularning hammasi tushunarli va sodda bo'lishi katta ahamiyat kasb etadi. Sababi bolalarga katta ko'rnishdagi hikoyalarni berib bo'lmaydi. Ular tushunmasligi va o'zlashtira olmasligi mumkin. Boshlang'ich sinf o'quvchilari tez charchab qo'lishi oqibatida ularni ko'p ham o'qitish to'g'ri hisoblanmaydi. Bu holat uning ham jismonan ham ruhan zarar yetkazishi mumkin. Shuning uchun ularni zamonaviy texnologiyalarga mos ravishda o'tish maqsadga muvofiqdir.

Mazkur o'quv fanining ilmiy-tadqiqot metodlari qatoriga fanga doir ma'lumot yig'ishning aniq maqsadga yo'naltirilganligi: ilg'or tajribalarini o'rganish, tahlil qilish va ommalashtirish, ta'lim hujjatlarini tahlil qilish, o'qituvchi hamda o'quvchilar bilan individual suhbatlar tashkil etish kabilarni o'z ichiga oladigan kuzatish; sinalmagan pedagogik hodisalarni har hil sharoitlarda o'rganish maqsadida qo'yilgan ilmiy tajriba ko'rnishidagi eksperiment; ma'lum maqsadga yo'naltirilgan, aniq sharoit va tartibda o'tkaziladigan, o'quvchilarning ta'limiy hamda rivojlanish darajasini aniq o'lchaydigan tekshiruv tizimi bo'lmish test; ma'lumotlarni oldindan maxsus tayyorlangan savollar va anketalar ko'magida yalpi tarzda yig'ish shaklidagi anketa so'rovnomalari; ta'lim jarayonining son ko'rsatkichlari aniqlanishiga yo'naltirilgan statistik tahlil; metodik merosni tanqidiy o'rganish; o'quvchi namunalarni o'rganish va hokazolarni kiritish mumkin.

Adabiy ta'limni boshlang'ich sinflar o'qish darslari misolida tashkil etishning o'ziga hos bir qator tamoyillari mavjudki, ularni o'zlashtirmay turib har qanday ta'lim bosqichida adabiyot o'qitish ishlarida samaradorlikka erishish amri mahol. Avval " ta'lim tamoyili" tushunchasining mohiyatiga kirib olish lozim. Ta'lim tamoyillari (prinsiplari - lotincha principum - negiz, boshlang'ich) - ta'lim kechimini tashkil etishda tayaniladigan eng muhim qoida va qarashlar tizimi. Tamoyillar pedagogik amaliyotni to'g'ri tashkil etish ehtiyoji natijasida vujudga kelgan. Tamoyillar o'qitish jarayoniga qo'yiladigan talablar majmuasidir. Ta'limning o'qitish kechimidagi asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- ta'limning rivojlantiruvchi va tarbiyaviy tamoyili;
- ta'limning hayot bilan bog'liqligi;
- ta'limning ilmiyligi tamoyili
- ta'limning tizimlili va izchilligi tamoyili;
- ta'limning tarbiyalovchi va kamol toptiruvchi tamoyili;
- ta'limning ko'rsatmalilik tamoyili;
- ta'limning o'quvchilar shaxsiga tayangan jamoaviylik tamoyili;

Bularning barchasi pedagogika ya'ni adabiyot o'qitish metodikasida jamlangan holda bo'ladi. Xulosa qilib aytsak, bularning barini biz pedagoglar boshlang'ich sinf o'quvchilarida shakllantirishimiz kerak.

References:

1. Q. Hasanboyeva, M. Hazratqullov, Sh. Jamoldinova "Adabiyot o'qitish metodikasi" kitobi. Toshkent – 2020.
2. Safarova " Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat" kitobi. Toshkent - 2017
3. www.org.uz